

ігрових ролей дитина засвоює норми поведінки в різних сферах життєдіяльності – спілкуванні, навчальній і трудовій діяльності тощо.

Висновки. Аналіз теоретичних підходів до сутності ігрової діяльності надає змогу визначити її не лише як провідну діяльність першокласника, самостійний та самоцінний вид діяльності, а й як форму організації навчально-виховного процесу, засіб формування особистості молодшого школяра.

Застосування ігрових педагогічних технологій потребує спеціальних психолого-педагогічних знань з боку педагога щодо специфіки гри як діяльності (її структурно-операційних компонентів, класифікації, особливостей організації та керівництва). Цей вид діяльності спрямований на формування особистості дитини, її соціалізацію, розвиток пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих знань, умінь і навичок. Використання різних видів ігор створює сприятливі умови для реалізації актуальних потреб молодших школярів, адаптації першокласників до нового соціального середовища. Саме тому у подальшому доцільно визначити шляхи використання ігрової діяльності при вивченні першокласниками різних навчальних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л.Кононко. – К.: Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
3. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: Монографія. – К.: КМПУ, 2003. – 272 с.
4. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общ. ред. В.С.Кукушкина. – М.: ИКЦ “МарТ”, 2006. – 336 с.
5. Сокурченко О.О. Від дитячої гри – до дорослого світу (Формування світорозуміння особистості): Навч.-метод. посіб. – Миколаїв: ОШПО, 2006. – 136 с.

УДК 371.32.811(111.26)

М.С. Яруліна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена аналізу форм і методів організації управлінських педагогічних дій у рамках “навчання в співпраці”, що спрямовані на розвиток професійно-мовної компетентності студентів. Пропонуються деякі методичні прийоми, що дозволяють стимулювати творчу активність викладача і студентів.

The article deals with analysis of forms and methods in ruling educational processes based on “Cooperative learning” and directed towards the professional and linguistic competence development. Certain methodic ways stimulating creativity of teachers and students as well are proposed.

Потреби суспільства у підготовці галузевого фахівця полягає в його кваліфікаційній характеристиці, що передбачає як високий рівень спеціалізації, так і наявність високої загальної культури і знання іноземної мови. Навчання іноземній мові, в даному випадку англійській, розглядається як органічна частина процесу формування професійної компетентності.

Мотивацією при оволодінні англійською мовою, перш за все, служить потреба фахівця в умінні організувати професійну комунікацію, зокрема англійською мовою. Тому

однією з головних особливостей іноземної мови як дисципліни є професійно-орієнтований характер, відбитий у меті і змісті навчання.

У новій освітній стратегії провідним принципом визнається результативно-цільова спрямованість навчання, концентрованим вираженням якої виступає поняття компетентності (від латів. *competens* – здатний, відповідний), тобто властивість особи, що обумовлює готовність і здатність здійснювати деяку діяльність.

Змінюються акценти і в характері педагогічної діяльності викладача:

- по-перше, у нових освітніх умовах трансформується роль викладача – головним його завданням стає педагогічне управління навчальною діяльністю студента;
- по-друге, вводиться поняття “освітнє середовище” як сприятливі умови – матеріально-технічні, інформаційні, психологічні, – які сприяють реалізації потенційних можливостей і творчих здібностей студентів;
- по-третє, досягнення нових освітніх завдань можливе тільки за активного використання інноваційних підходів, нових методів і засобів навчання.

Як показує досвід Великобританії, США та інших країн, можна використовувати різні дидактичні системи: так звані “відкриті школи” (*open education*), індивідуальний стиль навчання (*the learning styles approach*) і навчання в співпраці (*cooperative learning*) (див. наприклад [1 – 6]). Дві перші системи навчання, як підтверджує практика, не можуть бути використані для систем масового навчання, особливо стосовно нашої культурної ситуації у педагогіці, що протягом багатьох десятиліть була спрямована на авторитарний стиль при навчанні іноземній мові. Досвід навчання в співпраці як загальнодидактичний концептуальний підхід представляється найбільш ефективним [7]. Технологія навчання в співробітництві була розроблена трьома групами американських педагогів з університету Джона Хоккінса, Міннесотського та Каліфорнійського. Основна ідея технології навчання в співпраці – створити умови для активної спільної навчальної діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях: одним студентам потрібно менше часу для сприйняття матеріалу і формування навичок, іншим необхідно не тільки більше часу на осмислення матеріалу, але й додаткові приклади, роз’яснення. Якщо в таких випадках об’єднати студентів у невеликі групи і дати загальне завдання, то виникає ситуація, в якій кожен відповідає не тільки за результати своєї роботи, але й результат всієї групи. Найбільшу зацікавленість виявляють студенти, коли матеріал побудований на основі обраної ними спеціальності, що стимулює вивчення іноземної мови і одночасно підвищує і розширює професійні знання студентів. У викладача іноземної мови є невичерпні можливості робити це.

Метою даної статті є аналіз форм і методів організації управлінських педагогічних дій у межах навчання в співпраці, направлених на розвиток професійно-мовної компетентності студентів.

У центрі уваги є особистість студента, його потреби, можливості розвитку. Роль викладача при цьому – створення максимально сприятливих дидактичних умов для засвоєння навчально-професійного матеріалу, їх мотивація і стимулювання до розвитку інтелекту, креативності, створення “Я” концепції.

Дуже важливим є мовний матеріал. При доборі найуживанішої лексики необхідно враховувати спеціальність, вид виконуваної роботи, назву інструментів, що використовуються в конкретній професії, вид устаткування, матеріал, що використовується, назву операцій. Загальна кількість активної лексики повинна відповідати, згідно програмі вищої школи, для першого року навчання – 150-200 лексичних одиниць, для другого року навчання – 800-1000 лексичних одиниць.

У підборі текстів необхідно керуватися трьома критеріями: 1) текст повинен відповідати тематиці спілкування; 2) він повинен відповідати потребам і інтересам студентів; 3) він має бути здатним викликати мотивацію. Тексти слід підбирати з урахуванням їх інформативності й актуальності. Дуже важливо використовувати оригінальні джерела з американської, англійської науково-популярної літератури або періодичних видань останніх

років тощо, а також з Інтернету. При роботі над текстом необхідно використовувати творчий потенціал, розглядаючи при цьому структуру мови, вокабуляр, функції, зміст даного уривка.

Слід визначити, на які аспекти мови і зміст необхідно звернути увагу, використовуючи при цьому різні вправи. Навчальні посібники повинні містити тексти для читання, тексти для перекладу зі словником, тренувальні вправи для розвитку навичок усної мови і словник спеціальних термінів. У цих цілях викладачами кафедри іноземної мови у співробітництві з випусковими кафедрами вузу розроблено видання з англійської мови для студентів немовних вузів, що є допоміжним керівництвом до їх самостійної роботи. Це один із небагатьох словників, що містить необхідний мінімум слів і словосполук найуживаніших в усному діловому і письмовому мовленні за професійним спрямуванням. Став ефективним посібником для фахівців у галузі економіки, інформатики, інженерії, культури, мистецтва та бізнесу.

Готується до видання навчальний посібник з англійської мови для самостійної роботи студентів немовних спеціальностей вузів. Актуальність підготовки такого посібника в тому, що він відповідатиме сучасним вимогам, пред'явленим до вищої освіти за кредитно-модульною системою навчання, згідно з рішенням Болонського процесу, що надає пріоритет самостійній роботі студентів. У ньому зібраний необхідний навчальний матеріал для студентів-заочників немовних вузів за декількома конкретними спеціальностями, у тому числі й інженерії. Значення даного посібника в тому, що він стане допоміжним керівництвом для використання його при виконанні контрольних робіт з англійської мови, пов'язаних з немовною спеціальністю.

Вивчення іноземної мови – це процес, який перебуває у постійному розвитку. Студент використовує свої знання для отримання нової інформації, і далі, лише поповнюючи їх, він може досягти бажаного результату. Першочергову роль у цьому відіграє викладач. Досвідчений викладач прагнучиме закріплювати, розвивати і підвищувати мовний рівень студента. Вивчення мови – це активний процес: головне не в тому, щоб мати певні знання, щоб зрозуміти мову, а в тому, щоб уміти відтворити його і застосувати в потрібній ситуації.

Фахівець може знати свою спеціальність дуже добре, тоді як лінгвістичні знання можуть бути недостатніми. Викладачеві англійської мови слід будувати навчання з урахуванням даної психологічної особливості. Тому створення позитивних емоцій у процесі навчання іноземній мові є просто необхідним. З цією метою потрібно: 1) уникати тиску на студентів, давати можливість вільно мислити і висловлюватися; 2) не давати готових відповідей, а дати можливість студентам самим знаходити відповідь; 3) використовувати цікавіший, різноманітний матеріал і методи навчання. Різноманітність може бути багато в чому:

- у використанні дидактичного матеріалу і відповідного технічного устаткування;
- у використанні рольових ігор (presenter, evaluator, receiver, thinker, negotiator);
- у використанні різних видів мовної діяльності (reading, writing, speaking, listening);
- у використанні різноманітних тем для обговорення.

Динаміка процесу вивчення іноземної мови визначається різними взаємопов'язаними і взаємовпливовими чинниками. Викладачеві іноземної мови в немовному вузі необов'язково знати спеціальність студента досконало, головне – уміти зацікавити студента в розвитку професійної компетентності через вивчення іноземної мови. Це можна зробити правильним підбором тематики бесід і кваліфікованим вибором професійної літератури на іноземній мові для читання.

При ознайомленні студентів з новим граматичним матеріалом дуже важливо, щоб граматичне явище було осмислене, оскільки від цього багато в чому залежить подальше формування навичок. При організації практики з формування орієнтовної основи дій – як усною, так і письмовою – краще використовувати вищезазначений метод навчання в співпраці. Для цього потрібно розділити студентів на групи з різним рівнем знань (сильний, середній, слабкий), оскільки слабкі студенти не зможуть самостійно розібратися у новому

матеріалі. Необхідно враховувати рівень підготовленості студентів при реалізації цієї ідеї у поєднанні з творчістю педагога.

Отже, наведемо деякі варіанти навчання англійської мови з різних спеціальностей, що сприяють результативності навчання, підвищенню і розширенню професійних знань студентів. На різних спеціальностях (образотворче і декоративно-прикладне мистецтво, музичне виховання, дошкільне виховання, початкове навчання, технологія і конструювання швейних виробів тощо) застосовується мовний матеріал відповідно до обраної спеціальності. Пропонуємо словник-мінімум, різні кліше, штампи, фрази, на основі знання яких студентами виконується і ряд завдань.

I. Текст:

а) скласти перелік слів і кліше, що є ключовими для вислову за змістом заданого тексту;

б) розділити текст на смислові частини і дати їм назви;

в) скласти діалог;

г) дати анотацію до тексту;

д) підібрати синоніми і антоніми

е) скласти класифікацію стандартних і нестандартних дієслів;

ж) завершити фрази.

II. Ситуація.

Потрібно пам'ятати, що мовлення розвивається для зрозумілого виразного повідомлення про думки і почуття. Ситуації складаються відповідно до обраної професії і з урахуванням індивідуальних особливостей студента. Використовуються різні види завдань:

а) рольова гра;

б) оцінка заданої ситуації;

в) парно-групова робота згідно із заданою ситуацією.

III. Граматичні і лексичні тести різних форм:

а) підстановлювальні вправи;

б) визначення логічної послідовності;

в) визначення лексичних одиниць, термінів відповідно до обраної спеціальності.

Збереженню кращих традицій вищої освіти і одночасно неухильному прагненню в європейську спільноту, на наш погляд, сприятиме використання викладачами вузів діалогових інноваційних технологій у роботі зі студентами, тематичних дискусій, “круглих столів”, рольових ігор. Існує пряма залежність між творчою спрямованістю студентів і перевагою ними діалогових форм навчальної взаємодії. Відомо два основні типи комунікації – діалог і монолог.

Перший представляє собою взаємоспрямований інформаційний зв'язок комунікантів, другий є односпрямованим. Самостійна робота студента і допоміжна роль викладача допомагає розширити мовний простір. Діалоговий метод навчання викликає мотивацію студента активно включитися в навчальну діяльність, а не бути пасивним слухачем.

Разом із тим аналіз практики викладання у вузі дозволив виділити окремі недоліки при використанні діалогових методів навчання іноземної мови:

1) Відсутня дискусія. На питання відповідає або сам викладач, або одні й ті ж студенти.

2) Активність викладача переважає над активністю студентів.

3) Найчастіше відсутнє міжособове спілкування, міжособова взаємодія через навчання. Дискусійні форми роботи є недостатніми при підготовці майбутніх фахівців.

Для ефективного вирішення даного завдання, на наш погляд, можна організувати мікрогрупи з 3 – 5 осіб, що активно вирішують задану проблему, ситуацію, дійшовши загального рішення. Це дає можливість виявити себе у діловій англійській мові. Такі форми проведення дискусій викликають інтерес у студентів і їх моментальна активність на

заняттях, сприяють згуртованості і тому, що студенти краще дізнаються один про одного, помічаючи сильні і слабкі сторони кожного.

Багаторічний особистий досвід викладання доводить, що там, де необхідно поєднати іноземну мову з професією, посилено працює дана методика.

Побудований на професійній тематиці він дозволяє сформувати у студентів саме ті мовні навички, які необхідні їм для майбутньої професійної діяльності. Поза сумнівом, що такий вид навчальної діяльності потребує від викладача іноземної мови певної роботи з технічною інформацією і володіння додатковими знаннями, прямо або що побічно відносяться до спеціальності студентів. Викладачі нашої кафедри використовують цю методику як у викладанні обов'язкового курсу іноземної мови (перші два роки навчання), так і ширшого (старші курси), на професійній основі майбутнього фахівця. Окремим студентам з високим рівнем мовної підготовки викладач приділяє більше уваги не тільки в мовному плані, а й у пошуку, доборі і сортуванні інформації іноземною мовою, її структуризації і адаптації у рамках заявленої тематики.

Практикою для студентів немовних спеціальностей презентувати свої знання іноземної мови служать науково-теоретичні конференції для студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу вузу, що проводяться щорічно.

Не секрет, що ставлення до іноземної мови, навіть у стінах вузу, все ще не є достатнім. На жаль, не всі усвідомлюють, що іноземна мова є дієвим інструментом, що допомагає управляти внутрішніми резервами особистості і що таким чином забезпечує кар'єрне зростання.

Особливе значення необхідно надавати комунікативній спрямованості в навчанні іноземної мови, ширше – професійно-комунікативній спрямованості. У досягненні результативності даної мети в навчанні іноземної мови в сучасній вищій школі неабияка роль надається викладачеві. Управління розвитком мовної (ширше – професійно-комунікативної) компетентності студентів – майбутніх фахівців є найважливішим завданням сучасної вищої школи. Існують дві загальні моделі навчання студентів мовному спілкуванню іноземною мовою з метою їх підготовки до можливої у подальшій професійній комунікації в мультилінгвістичному середовищі. Перша модель заснована на так званій *контрастивній гіпотезі* оволодіння мовою, яка виходить з можливості прямого перенесення елементів системи рідної мови на той, що вивчається за принципом “безпомилково запам'ятовується те, що схоже з рідною мовою, помилки виникають там, де є специфічні відмінності”. У рамках даної моделі викладач – центральна фігура в навчальному процесі, він, пропонуючи свідомо правильний лінгвістичний зразок, ретельно стежить за ефективністю імітації цього зразка студентами. У студентів при цьому виробляються мовні навички, тобто наявність в активній або пасивній пам'яті знання того або іншого структурного компоненту мови (слова, фрази, граматичного правила оперування ними). У контрастивній моделі мовну компетентність студента визначає саме формування у нього мовних навичок.

Друга модель базується на *когнітивній гіпотезі*, яка стверджує, що оволодіння окремими структурами мови – це тільки початок його засвоєння; ефективне здійснення складнішої мовної діяльності пов'язане з індивідуальним творчим процесом формування мовних умінь, тобто здатності активно використовувати раніше набуті елементарні мовні навички для побудови продуктивного контекстуально-обумовленого вислову. Мовна компетентність особи визначається, перш за все, сформованістю (розвиненістю) і активним застосуванням мовних умінь.

Потреба когнітивної моделі навчання мовному спілкуванню в сучасній вищій професійній школі зумовлена високими вимогами, що ставляться державними стандартами і професійною практикою до професійно-мовної компетентності фахівців.

Сучасною лінгводидактикою доведено, що якнайкращий спосіб оволодіння іноземною мовою – активне мовне спілкування, що дозволяє активізувати і закріпити накопичені раніше в пасивній пам'яті теоретичні знання граматики і лексики.

Висновки. Великий практичний досвід з викладання англійської мови у вузі, аналіз форм, методів управлінських педагогічних дій дозволяє запропонувати як найбільш ефективні такі методичні прийоми роботи зі студентами:

- *чітке структурування навчального матеріалу*, виділення смислових модулів (блоків), тематичних одиниць, навчальних “доз” інформації, що засвоюється студентами;
- *“мовне занурення”* – проведення занять з іноземної мови ущільнено, протягом тривалого часу (всього навчального дня та тижня), при обов’язковому дотриманні умови різноманітності змісту і методичної спрямованості занять;
- *“динамічні пари”*, коли студенти в навчально-мовних ситуаціях спільно навчаються, підтримуючи один одного, допомагаючи один одному;
- *рольові ігри* – розігрування будь-яких життєвих або професійних ситуацій без попередньої підготовки (без репетиції);
- *змагання* – створення атмосфери змагання, коли зміст винесеного на обговорення матеріалу, форма і техніка обговорення орієнтовані на успішність (конкурси, турніри, змагання).

Конкретні форми реалізації і результативність пропонованих методичних прийомів залежать від творчої активності викладача і студентів.

Здійснений аналіз форми методів організації управлінських педагогічних дій у межах навчання в співпраці, направлених на розвиток професійно-мовної компетентності студентів, не є вичерпаним і може бути продовжений у подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Guy R. Lefrancois. Psychology For Teaching. Oxford. 1991.
2. Earnest T Goest, A. Alexander, Michael J. Ash. Educational Psychology A Classroom Percprctive. – Oxford. 1992.
3. English for specific purposes. Cambridge University Press, 1987.
4. Hutchinson, T. and Waters, A. “Performance and Competence in ESP” IN Applied Linguistic II, 1981.
5. Widdovson H.G. Teaching Language as Communication, Oxford University Press, 1978.
6. P. Master, Teaching Academic ESP Reading Skills, San Jose State University, USA. 1993.
7. Жіглова І.В. Метод співпраці в процесі особово-направленого навчання іноземній мові // Збірка наукових праць. – Херсон, 2002. – С.196-199.